

Om utbildningspaketet

Utbildningspaketet består av

- En webbutbildning i två versioner
- Fördjupningsmaterial i form av nedladdningsbara PDF-filer
- Ett stödmaterial för chefer

Personalen går först webbutbildningen. Det kan även vara bra att du som chef går utbildningen för att få kännedom om innehållet.

Version 1 vänder sig till personal i hemtjänst och hemsjukvård och tar ca 40 minuter att gå igenom.

Version 2 har ett extra kapitel och vänder sig till handläggare i äldreomsorgen. Den tar ca 60 minuter att gå igenom.

Därefter avslutas utbildningen genom att chefen tillsammans med sin personal på ett eller flera enhets-/APT-möten med stöd av detta stödmaterial diskuterar och planerar för hur ni ska hantera olika situationer kring äldre och alkohol.

- - -

Personerna på bilderna har ingen koppling till innehållet

Målet med utbildningspaketet är att:

- **bidra till att äldre personer med alkoholproblem och som har hemtjänst/hemsjukvård ska få god vård och omsorg utifrån sina behov, samt i vissa fall få stöd och erbjudande om att hantera sina alkoholproblem**
- **personalen som möter äldre i sina hem ska få stöd i arbetet med de som har alkoholproblem, för att klara av sitt uppdrag och få en bra arbetsmiljö**

Socialstyrelsen

Sveriges kunskapsmyndighet för vård och omsorg

Det finns två mål att uppnå med detta utbildningspaket. De är:

1. Att bidra till att äldre personer med alkoholproblem och som har hemtjänst eller hemsjukvård ska få god vård och omsorg utifrån sina behov, samt i vissa fall få stöd och erbjudande om att hantera sina alkoholproblem.
2. Att personalen som möter äldre i sina hem får stöd i arbetet med de som har alkoholproblem, för att klara av sitt uppdrag och få en bra arbetsmiljö.

Utöver personal i hemtjänst, hemsjukvård och myndighetsutövning så kan även andra personalgrupper t.ex. personal inom boendestöd, vid dagverksamheter och i särskilda boenden etc. ha nytta av detta utbildningspaket.

Bra att tänka på när dessa frågor diskuteras

Äldre och alkohol

- Utbildningen handlar om äldre med alkoholproblem
- Det finns risk för ålderism
Den kan göra att vi inte vill eller ser att äldre personer har problem med alkohol
- Beakta självbestämmandet

Socialstyrelsen

Sveriges kunskapsmyndighet för vård och omsorg

När ni diskuterar hur ni ska arbeta med dessa frågor kan det vara bra att tänka på följande:

1. De allra flesta äldre har inga problem med alkohol. Om den äldre inte har alkoholproblem så ska socialtjänsten inte lägga sig i dennes alkoholvanor. Denna utbildning handlar om äldre med alkoholproblem.
2. Det finns risk för "ålderism" som kan leda till att vi inte vill, eller ser att äldre personer har alkoholproblem. Antalet äldre med allvarliga alkoholrelaterade skador ökar!
3. Beakta självbestämmandet! I socialtjänstlagen är den äldres självbestämmande viktigt. Respektera den enskildes vilja!

Fortsättning: Bra att tänka på ...

- Man kan behöva fundera över vilka konsekvenser insatser mot alkoholproblemen kan leda till för den äldre. Alkoholen har ofta en funktion för personen, t.ex. att vara en viktig del för det sociala livet
- Alla befintliga lösningar/rutiner inom området äldre och alkohol kan regelbundet behöva revideras utifrån nuvarande lokala förutsättningar
- Följ upp de lösningar/rutiner ni har inom området

1. Man kan behöva fundera över vilka konsekvenser insatser mot alkoholproblemen kan medföra för den äldre. Att sluta med alkohol är en svår process som kan medföra negativa konsekvenser för den äldre i form av t.ex. sociala förluster, behov av att fylla vardagen med något annat och för det psykiska måendet.
2. Alla lösningar/rutiner kring äldre och alkohol behöver harmoniera mot lokala förutsättningar i nutid. Hur man valt att organisera socialtjänsten och hälso- och sjukvården varierar mellan olika kommuner och regioner. Ni behöver söka efter lösningar på olika situationer utifrån de förutsättningar som råder hos er just nu.
3. Det finns alltid en risk för att det man ser som en lösning inte fungerar i praktiken. Därför är det bra att regelbundet återkomma till frågan "Äldre och alkohol" och utvärdera de lösningar/rutiner ni har.

Steg 1: Synliggör de situationer ni behöver hantera

Exempel på situationer:

- Personalen misstänker att den äldre har alkoholproblem. Tecken som obetalda räkningar, den äldre luktar alkohol, tomma flaskor på matbordet, den äldre har "ramlat igen" osv. blir allt vanligare.

På grund av alkohol kan det uppstå en rad olika situationer som dels kan innebära problem för den äldre, dels problem för personalen och deras arbetssituation/arbetsmiljö.

Gör en lista på de problem ni har erfarenhet av.

Ta hjälp av exemplen på bilden ovan och nästa bild för att komma igång!

- Vilka av exemplen på bilden har ni erfarenhet av?
- Vilka andra problem relaterade till alkohol har ni erfarenhet av från ert arbete? Beskriv gärna konkreta exempel/situationer ni varit med om.

Fortsättning Steg 1: Synliggör ...

- Situationer då det uppstår problem kring alkohol och läkemedel
- Personalen tycker det är obehagligt att arbeta hos den äldre eftersom hen blir aggressiv och utåtagerande när hen har druckit
- Vem ska egentligen göra vad när den äldre säger att hen vill ha hjälp med sina alkoholproblem?

Ta hjälp av exemplen på bilderna för att komma igång!

- Vilka av exemplen på bilden har ni erfarenhet av?
- Vilka andra problem relaterade till alkohol har ni erfarenhet av från ert arbete?
Beskriv gärna konkreta exempel/situationer ni varit med om.

--

*Ni finner ytterligare exempel på möjliga situationer i webbutbildningen **Äldre och alkohol***

Steg 2: Gå igenom situationerna

- Ifrågasätt om varje situation ni synliggjort är ett problem för den äldre och/eller för personalen
 - Om den inte är ett problem – lägg den åt sidan och gå vidare med nästa situation
 - Om situationen är ett problem – notera det och gå vidare
 - Är situationerna ni behöver arbeta vidare med många, kan eller ni börja med de tre mest akuta

Börja med att gå igenom de situationer där ni upplever att alkohol kan vara ett problem

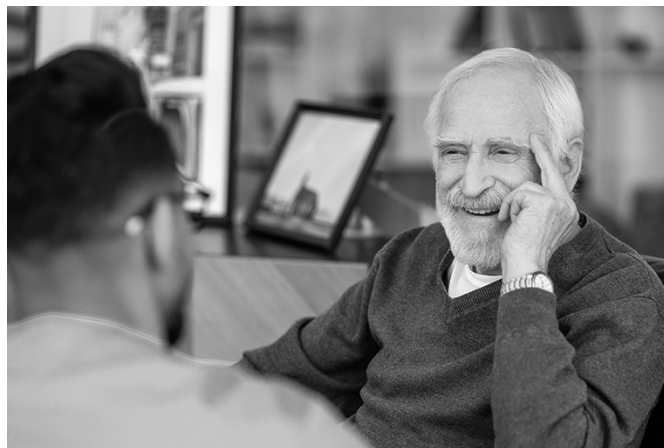
Ifrågasätt om varje situation verkligen är ett problem för den äldre och/eller för personalen

- Om den inte är ett problem – lägg den åt sidan och gå vidare med nästa situation
- Om situationen är ett problem – notera det och gå vidare till nästa situation
- Prioritera slutligen de situationer som är ett problem. Det kan vara bra att börja med de tre mest akuta situationerna

Steg 3: Identifiera dem ni kan behöva samarbeta med

Vilka har ansvar/kunskap/lösningar när det gäller:

- den äldres stöd i det dagliga livet
- att motivera den äldre att ta hjälp för sina alkoholproblem
- att behandla alkoholproblem
- att hantera problem som kan uppstå kring läkemedel och alkohol
- att ge stöd till närstående till den äldre personen med alkoholproblem

Socialstyrelsen

Sveriges kunskapsmyndighet för vård och omsorg

Eftersom andra har ansvar/kunskap/lösningar för att möta flera av behoven en person med alkoholproblem kan ha, är det viktigt att veta vilka de är och samarbeta med dem.

Vilka i er organisation, i andra delar av socialtjänsten och i hälso- och sjukvården likväl som i ideella organisationer behöver ni känna till och samarbeta med?

Det kan handla om aktörer som har ansvar/kunskap/lösningar om:

- äldres stöd av insatser i det dagliga livet. Att sluta dricka alkohol kan t.ex. leda till att nya behov uppkommer
- hur man kan motivera en person med alkoholproblem att ta tag i problemen. Vem har kunskap om motiverande samtal? Kan en ideell organisation ha en roll här?
- att behandla alkoholproblem. Vad gör missbruksenheten och vad gör olika delar av hälso- och sjukvården?
- att utreda och hantera problem som kan uppstå med alkohol och läkemedel. Vem kan ni vända er till?
- att ge olika former av stöd till närstående till äldre personer med alkoholproblem. Vem gör det?

Identifiera (gärna utifrån de situationer ni valt ut) vilka aktörerna är och var i förhållande till er organisation de finns?

Finns samarbetsformer med dessa aktörer eller behöver de tas fram? Vem har ansvar för att det görs?

Handlar det om aktörer utanför den egna organisationen kan sekretess vara ett

hinder. Hur hanterar ni detta?

Kom ihåg att andra aktörer, utöver att erbjuda specifika insatser, även kan vara till hjälp genom att förmedla "råd och stöd" till personalen och kanske ge stöd i form av handledning

Steg 4: Vilka rutiner finns inom området?

För varje aktivitet ska vårdgivaren eller den som bedriver socialtjänst eller verksamhet enligt LSS utarbeta och fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet.

Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete SOSFS 2011:9

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framkommer att:

Vårdgivare eller de som bedriver socialtjänst ska fastställa de rutiner som behövs för att säkra verksamhetens kvalitet.

Rutinerna ska dels beskriva ett bestämt tillvägagångssätt för hur en aktivitet ska utföras, dels ange hur ansvaret för utförandet är fördelat i verksamheten.

Kartlägg befintliga rutiner, behov av revidering av dessa samt behov av nya:

- Har ni specifika rutiner om äldre och alkohol? Vilka?
- Finns det i er verksamhet (eller närliggande verksamhet) andra rutiner (t.ex. om vuxna med alkoholproblem) som har relevans även för äldre?
- Är rutinerna kända bland personalen, uppdaterade utifrån de lokala förutsättningarna i nuläget och fungerar de?
- Finns behov av ytterligare rutiner? I så fall vilka?

Steg 5: Planera hur ni ska arbeta framöver

Utgå från de situationer ni valt ut som viktiga att hantera:

- Finns rutiner för att hantera dessa situationer?
- Behöver några av de befintliga rutinerna revideras?
- Behövs nya rutiner?
- Vilka interna och externa aktörer behöver ni utveckla samarbetet med?
- Finns det behov av att stärka kompetensen?
För vilka personalgrupper och inom vilka områden?
- Behövs nya arbetssätt? T.ex. teamarbete, anonyma ärendedragningar, handledning etc.?

Planera nu utifrån vad som framkommit hur ni ska arbeta inom området äldre och alkohol framöver

Utgå från de situationer ni valt ut som viktiga att hantera:

- Finns rutiner för att hantera dessa situationer?
- Behöver några av de befintliga rutinerna revideras?
- Behövs nya rutiner?
- Vilka interna och externa aktörer behöver ni utveckla samarbetet med?
- Finns det behov av att stärka kompetensen i er verksamhet? Inom vilka områden?
- Behövs nya arbetssätt? T.ex. teamarbete, ärendedragningar där ni tar upp anonymiserade fall, handledning etc?
- Övrigt

6. Uppföljning

Ni har nu tillsammans planerat för hur ni kan förbättra arbetet med äldre som har alkoholproblem.

För att frågan ska hållas levande och ytterligare förbättringar kunna göras så kan det avslutningsvis vara bra att bestämma hur och när ni kan följa upp det arbete ni gjort.

Lycka till!

Ni har nu tillsammans planerat för hur arbetet med äldre som har alkoholproblem kan förbättras. För att frågan ska hållas levande och ytterligare förbättringar kunna göras så kan det avslutningsvis vara bra att bestämma hur och när ni kan följa upp det arbete ni gjort.

Lycka till!

**Mer information finns på:
www.socialstyrelsen.se**